

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Hvi er Herrens Ord forsvundet af hans Hus? Et Par Ord om min Dimisprædiken i Anledning af Brevet i Skilderiets No. 72 Til Publikum!

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Hvi er Herrens Ord forsvundet af hans Hus? Et Par Ord om min Dimisprædiken i Anledning af Brevet i Skilderiets No. 72 Til Publikum!", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1810_139A-intro-shoot-idm144.pdf (tilgået 20. juli 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Indholdet i *Hvi er Herrens Ord forsvundet af hans Hus?*

Da Grundtvig udgav den prædiken, som han havde holdt i Regenskirken, forsynede han den med både et tilegnelsesdigt og en fortale.

Digtet

I digtets to første strofer beskriver Grundtvig, hvor nemt det var at finde ædle mænd, som han kunne tilegne sine mytologiske værker. Værkerne var dedikeret til tre fremtrædende mænd i det københavnske kulturliv, nemlig Rasmus Nyerup (*Om Asalæren*, 1807), Christen Pram (*Nordens Mytologi*, 1808) og Adam Oehlenschläger (*Optrin af Nordens Kæmpeliv*, 2. del, 1809). Men hvem kunne Grundtvig dedikere et kristent værk til? Han antyder, at det er svært at finde værdige emner. I strofe 3-6 giver han svaret: hans fader, Johan Grundtvig, er den 'ædling' (dvs. ædle person), der fortjener en dedikation for gennem 50 år at have forkyndt Guds ord og dyrket sin tro.

Metriske oplysninger

6 strofer a 7 vers. Digtet er i to dele med to forskellige versemål. Delene er adskilt af skillestreg.

Strofe 1-2:

Versemaal: trokæisk.

Stavelsesantal: 9 10 9 10 9 9 10.

Rimstilling: ababccd; a ♂, b ♀, c ♂, d ♀.

Strofe 3-6:

Versemaal: jambisk.

Stavelsesantal: 10 11 10 11 10 10 11.

Rimstilling: ababccd; a ♂, b ♀, c ♂, d ♀.

Se i øvrigt Vejledning til metriske oplysninger.

Fortalen

Fortalen har to hovedbudskaber. For det første protesterer Grundtvig imod dimisprædikenen som eksamensform. Han finder det kunstigt at skulle prædike, som om der var en menighed til stede, når der kun er en censor og måske et par andre teologisk uddannede tilhørere. Han har derfor valgt at tale til dem, der er til stede, ikke til en tænkt menighed. Fortalen rummer således nogle af de samme overvejelser, som Grundtvig oprindeligt havde meddelt censor, da han indleverede prædikenen.

For det andet vil Grundtvig sætte forholdet mellem tro og videnskab på plads. Videnskaberne skal dyrkes med 'hellig alvor', fordi Gud også åbenbarer sig gennem dem, men der er en grænse for den menneskelige erkendelses formåen. Sjælens hjem, 'det evige', er utilgængeligt for al jordisk viden, og kun ved troen kan mennesket finde hjem. Grundtvig fremsætter her en negativ trosbekendelse (Kofoed 1954, s. 110): Mennesket kan ikke ved egen hjælp, hverken ved videnskaberne eller poesien, nå til erkendelse af tilværelsens inderste gåder. Han kritiserer i denne sammenhæng den videnskabsdyrker, der vil "begribe eller forkaste og ei kende noget Tredie", nemlig at tro (s. [7]).

Heri ligger et dobbelt sigte. Man fornemmer umiddelbart brodden imod rationalismen og dens forudsætning, at fornuften i sig selv er i stand til at erkende tilværelsens inderste, men Henning Høirup har

argumenteret overbevisende for, at Grundtvig også sigter til Schellings filosofi (1949, s. 66). Det var Schelling, der hævdede, at den store tænker enten vil hele sandheden eller slet ingen sandhed (Schelling 1809, s. V). Grundtvig var meget inspireret af Schellings idealistiske system i Langelandstiden 1805-1808, se indledningen til "Om Religion og Liturgie", afsnittet "F.W.J. Schellings naturfilosofi". Siden tog han afstand fra Schellings filosofi, og her i fortalen kritiserer han altså både rationalismen og Schellings filosofi for at ville bestemme gudsbegrebet uden om troen. Dimisprædikenen bliver nogle steder tvetydig pga. dette dobbelte sigte (Michelsen 1956, s. 102).

Prædikenen

Temaer

Prædiketeksten er taget fra Matt 5,15-16 (Grundtvig oplyser fejlagtigt Matt 5,16-17): "Man tænder heller ikke et lys og sætter det under en skæppe, men i en stage, så det lyser for alle i huset. Således skal jeres lys skinne for menneskene, så de ser jeres gode gerninger og priser jeres fader, som er i himlene". Ifølge Henning Høirup (1949, s. 67) var P.E. Müllers oplæg egentlig et andet vers fra Matthæusevangeliet, nemlig 6,22: "Øjet er Legemets lys. Er dit øje klart, er hele dit legeme lyst". I begge tilfælde ville teksten være et godt udgangspunkt for – i tidens ånd – at tale om religion som moral og prædike om dyder og laster, men i stedet vælger Grundtvig at tage udgangspunkt i temaet lys og at bygge sin prædiken op omkring modsætningen mellem Jesus Kristus som verdens lys og *lumen naturale*, den menneskelige fornufts naturlige erkendelse (Høirup 1949, s. 67). Prædikenen drejer sig mao. om den i tiden omdiskuterede modsætning mellem fornuft og åbenbaring og mellem viden og tro.

Hovedbudskabet i prædikenen er anklagen imod samtidens præster. Grundtvig mener, at de forsømmer at forkynde Guds ord i overensstemmelse med, hvad Jesus oprindeligt lærte sine disciple. Hans dom lyder: "Og nu vore Kirker, jeg siger vore, thi Kristi ere de ei længer, hvad høres vel der? heel ofte forfængelig Snak om alskens Smaating paa Jord, og kommer det høit, da brammende Ord og kløgtige Taler, men idel Lærdomme, som kun ere Menneskens Bud. Herrens Ord er forsvundet af hans Hus, thi naar det og lyder, er det ikke det som høres, ikke det, som udlægges og indskærpes, det maa lade sig forvende og bruge til hos den Enfoldige at styrke Menneskers Mening" (s. 12).

Grundtvig ser det som et problem, at forkyndelsen er blevet risikoløs. Fordi 1800-tallets præster er sikret en levevej som prædikanter, har de tabt iveren. De har desuden mistet tiltroen til, at Guds ord virker. Grundtvig minder derfor sine kolleger om, at Guds ord er som et tveægget sværd (Hebr. 4,12), og at der skal kæmpes for og med det: "Striden for det himmelske Lys maa være os kærere end jordisk Rolighed" (s. 15).

Sat på spidsen er problemet, at præsterne ikke længere tror den lære, de er sat til at forkynde. De er forblændet af forstandshovmod, dvs. de tror sig Gud lig. Grundtvig beskriver, hvordan hovmodet og ringeagten for det hellige er taget til op gennem historien, og hvordan det kulminerede i oplysningstiden, hvor præsterne blev revet med af videnskabernes fremskridt og mente selv at kunne fastsætte de love, som Gud måtte virke efter. Grundtvigs konklusion lyder: "Saaledes døde Troen og med den Forkyndelsen" (s. 19).

Grundtvig kritiserer også de rationalistiske præsters prædikemåde. Det er ikke Herrens ord, der forkyndes længere, men der tales blot om "Dyder og Laster, udtværede i Sprogets Vand". Det var almindeligt i tiden, at den rationalistiske prædiken formede sig som en fornuftbegrundet moralprædiken med tale om rene hverdagsemner. Moralitet og dydslære var i fokus. Grundtvig finder imidlertid sådan en forkyndelse udvandet og mener ikke, at den tjener til at styrke andagten og troen. De 'gammeldags' troende (en hentydning til bl.a. Grundtvigs far) lades i stikken. De kan ikke længere finde deres Gud og frelser i kirken. Der høres ikke længere "hellige Toner", men blot "fremmede Lyde", som forstyrrer og slukker andagten (s. 21).

Prædikenen afsluttes med en kraftig opfordring til de kommende præster om at forkynde Guds ord: "Troen kommer af Hørelsen, og Guds Ord er det som skal høres! Lader os mandigen svinge dette Ordets kraftige Sværd mod Synd og mod Vantro, uden at agte paa Tidens letsindige Spot, uden at frygte for deres Medynk, som tro sig at være kloge! Lader os med den Følelse, som kan giennemgløde Hierterne, forkynde Folket det trøstende Evangelium, og selv stirrende mod Himlen, hvortil Herren opfoer, stræbe at vinde Borgere for hans Naades Rige!" (s. 23).

Det polemiske indhold og den indignerende tone har fået Grundtvigforskere til at karakterisere prædikenen som kristen tordentale (Kofoed 1954, s. 110) eller som "en straffeprædiken over den rationalistiske præstestand og dens udtyndede forkyndelse" (Lehmann 1929, s. 85). Hvad der er særlig

interessant i denne sammenhæng er, at Grundtvig skrev denne tordentale på et tidspunkt, hvor han faktisk ikke var sikker på, at han selv var kristen. Det var netop dette tvivlsspørgsmål, der blev anledningen til hans personlige krise i julen 1810. Opsangen i prædikenen gives altså ikke så meget ud fra en personlig overbevisning og tro som ud fra en teoretisering over kristendommen. Prædikenen er både i indhold og form udtryk for, hvad man kunne kalde "studentertodoksi" (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 326). På dette punkt minder dimisprædikenen om den ligeledes studentikose og polemiske afhandling "Om Religion og Liturgie" fra 1807.

* Prædikenen har i det hele taget mange fællestræk med "Om Religion og Liturgie", og Grundtvig henviser da også til denne afhandling i "Et par Ord om min Dimisprædiken". Andetsteds kalder han dimisprædikenen for "et varmt, lidt rethorisk Udtog af min Afhandling om Religion og Liturgi" (*Om Religions-Frihed* 3 1866 [1827], s. 208). Et lighedspunkt mellem de to værker ligger i den "negative trosbekendelse". Det var hovedbudskabet i "Om Religion og Liturgie", at hverken poesi eller filosofi, men kun religionen kan føre mennesket til fællesskab med 'det evige' (det, der i fortalen hedder "Sjælens Hjem"), jf. Scharling 1947, s. 160. Et andet lighedspunkt er den krasse kritik af præsternes forkyndelse. Udfaldene imod præsterne er på mange måder grovere i "Om Religion og Liturgie" (se s. 176-181), men afhandlingen vakte slet ikke samme opsigt som dimisprædikenen, da den udkom. Den blev formentlig ikke læst af ret mange.

Intentionen i dimisprædikenen stemmer overens med intentionen i resten af Grundtvigs forfatterskab i denne periode, hvilken K.E. Bugge har karakteriseret som 'varslende'. Grundtvig vil advare folket om kulturkrisens alvor og vise vej til en ny og sandere livsforståelse (Bugge 1965, s. 135). Man kunne også med et stærkere udtryk sige, at Grundtvigs holdning i prædikenen er militant (således Lundgreen-Nielsen 1980, s. 326). Grundtvig optræder som en zelot med sværdet i hånd, som en nidkær, fanatisk forkæmper for sin - og Guds - sag.

Prædikestil

Stilen i prædikenen er først og fremmest karakteriseret af retorisk patos. Grundtvig har ønsket at virke på følelserne, jf. udtryk som "Taarens tause Sprog", "det beklemte Hierte" og "Angers Taarestrøm" (s. 21 f.). Ord som "Taare" og "Hierte" er i det hele taget gennemgående i prædikenen og giver den et momentvis sentimentalt udtryk, som står i kontrast til den grundlæggende polemiske tone.

Stilen er desuden deklamatorisk. Prædikenen er flyder over med retoriske spørgsmål, udråb og direkte tiltale i form af fælles opfordringer: "o, da lader os dog ei være forvovne og skamløse nok til at optræde som Kristendommens Tolke og besmitte det hellige Sted!" (s. 22). Ligeledes imperativer: "o saa bæv dog tilbage for den rystende Sandhed" (s. 23). Grundtvig prøver med al magt at virke på tilhørerne.

Med det højstemte og kraftfulde udtryk har Grundtvig formentlig prøvet at ramme tidens prædikeideal, som tilskrev en vis højtidelighed i udformningen. Den dramatiske form med direkte henvendelse til tilhørerne, retoriske spørgsmål og udråb var heller ikke ualmindelig i tiden (J.P. Mynster praktiserede også denne stil), men det polemiske, aktualiserende og revsende udtryk er særligt for Grundtvig (Skautrup 1968, s. 255).